

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie Zielonej księgi dotyczącej prawa własnościowego i własności sądów w sprawach rozwodowych

COM(2005) 82 końcowy

(2006/C 24/08)

Dnia 14 marca 2005 r. Komisja, działając na podstawie art. 262 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską, postanowiła zasięgnąć opinii Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie *Zielonej księgi dotyczącej prawa własnościowego i własności sądów w sprawach rozwodowych*

Sekcja ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Obywatelstwa, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię dnia 5 września 2005 r. Sprawozdawcą był Daniel RETUREAU.

Na 420. sesji plenarnej w dniach 28 i 29 września 2005 r. (posiedzenie z dnia 28 września), Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 161 do 4, przy 8 głosach wstrzymujących się, przyjął następującą opinię:

1. Omówienie wniosku Komisji

1.1 Komisja opublikowała Zieloną księgę celem otwarcia konsultacji na temat własności sądów, prawa kolizyjnego oraz wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach rozwodowych w przypadku małżonków o różnym obywatelstwie; proponowany zakres obowiązywania ograniczałby się jednakże do Państw Członkowskich Unii Europejskiej (należy zauważyć, że Zielona księga w sprawie prawa spadkowego i testamentów proponuje podejście stosujące się również do osób i mienia w krajach trzecich).

1.2 Do kwestii tej odnosi się w sposób pośredni lub bezpośredni szereg uregulowań międzynarodowych, a mianowicie:

- Pakt Narodów Zjednoczonych z 1966 r. oraz konwencje europejskie dotyczące praw człowieka, które uznają wolność małżeństwa oraz konieczność swobodnie wyrażonej i pełnej zgody na zawarcie małżeństwa pod rygorem nieważności;
- Konwencja haska z 1970 r. w sprawie własności sądów (jurysdykcji), kryteriów własności oraz wzajemnego uznawania orzeczeń w przedmiocie rozwodu i separacji, które stronami są następujące Państwa Członkowskie: Cypr, Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa i Luksemburg;
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003, tzw. II rozporządzenie brukselskie, dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, które nie stosuje się do Danii; rozporządzenie to w stosunkach pomiędzy Państwami Członkowskimi — z wyjątkiem Danii — dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, które nie stosuje się do Danii, zastępuje wyżej wspomnianą Konwencję haską;
- umowy zawarte między Watykanem a odpowiednio Portugalią, Hiszpanią, Maltą i Włochami dotyczące małżeństwa kanonicznego, jego rozwiązania, uznawania orzeczeń trybunałów watykańskich (własności Roty Rzymskiej w przedmiocie unieważnienia małżeństwa kanonicznego — w

zasadzie nierozwiązywalnego — z powodów, które dopuszcza prawo kanoniczne) ⁽¹⁾;

— umowy dwustronne, szczególnie umowa pomiędzy Finlandią a Szwecją, która będzie mieć nadal zastosowanie w stosunkach między tymi dwoma krajami. Niektóre Państwa Członkowskie zawarły również z krajami trzecimi porozumienia dotyczące prawa stosowanego w sprawach rodzinnych, szczególnie w odniesieniu do uznawania małżeństw i rozwodów zgranicznych,

— protokoły typu „opt in” oraz „opt out” załączone do traktatów, które wyłączają Danię i które dają Zjednoczonemu Królestwu oraz Irlandii możliwość zdecydowania, czy chcą one być związane przepisami prawa cywilnego, czy też nie.

1.3 Nie miałyby sensu negocjowanie złożoności kwestii wiążącej się z partykularyzmami cechującymi poszczególne religie i kultury, które są mocno zakorzenione w świadomości zbiorowej, lecz jednocześnie na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat doznały, jak zresztą w ogóle prawo rodzinne, głębokich zmian. Niemniej, w ramach europejskiej przestrzeni prawa i wolności oraz uwzględniając wolny przepływ osób, władze stanowiące prawo europejskie nie mogą bagatelizować faktu, iż znaczna liczba małżeństw kończy się rozwodem, oraz że coraz więcej z nich stanowią pary międzynarodowe.

⁽¹⁾ Należy zauważyć, iż w grudniu 2004 r. do hiszpańskich Kortezów wpłynął do rozpatrzenia projekt ustawy zmieniającej prawo krajowe w przedmiocie małżeństwa i rozwodu. W państwie tym uchwalono także, mocno kwestionowane przez Kościół, przepisy umożliwiające małżeństwo pomiędzy osobami tej samej płci (możliwość taka już istnieje w kilku państwach Unii). We Francji między dwoma osobami nie mogącymi legalnie zawrzeć małżeństwa może zostać zawarta umowa cywilna; jest to PACS, czyli Cywilny Pakt Solidarności, rejestrowany przez sąd i który stanowi coś w rodzaju substytutu małżeństwa. Jako instytucja i/lub umowa, małżeństwo lub quasi-małżeństwo może być zawarte między dwoma osobami mającymi wiek ustawowy; zabronione jest także kazirodztwo. Należy zastanowić się, czy zerwanie umowy cywilnej, takiej jak francuski PACS, powinno być także włączone do projektu legislacyjnego dotyczącego spraw rozwodowych proponowanego przez Zieloną księgę, czy też powinno się do niej po prostu stosować prawo zobowiązań umownych.

1.4 Obecne zmiany krajowych praw rodzinnych opierają się zasadniczo na pojęciach demokracji (uprawnieniach zgromadzeń ustawodawczych do stanowienia prawa), a także wolności jednostek i równości osób, które są sprawami dotyczącymi porządku publicznego zarówno na szczeblu wspólnotowym jak i każdego Państwa Członkowskiego. W prawie rodzinnym odnotowuje się zatem tendencję w kierunku stosowania kontraktów (małżeństwo albo umowa cywilna pomiędzy osobami tej samej płci, rozwód na zgodny wniosek, umowy spadkowe itd.).

1.5 Zmiany te wydają się nieodwracalne, choć zachodzą w różnym tempie. Oddziaływanie bardziej lub mniej zakorzenionych koncepcji religijnych na kulturę wydaje się wpływać na szybkość i charakter zmian, które mogą wchodzić w konflikt z koncepcjami i zasadami mającymi źródło w długich tradycjach, jak również z koncepcjami i pojęciami prawnymi i społecznymi, które je odzwierciedlają.

1.6 W każdym razie obserwujemy duże zróżnicowanie w prawie krajowym poszczególnych Państw Członkowskich w kwestii prawa dotyczącego rozwodu, separacji lub też warunków i skutków unieważnienia małżeństwa. Jedno Państwo Członkowskie nie uznaje rozwodu (Malta). Z tego też względu Zielona księga nie proponuje (słusznie zresztą) harmonizacji prawa materialnego.

1.7 Zamiast tego proponuje ustanowić przepisy w przedmiocie rozwodów dotyczących małżonków o różnym obywatelstwie (europejskich), idące w dwóch kierunkach:

- właściwości sądów (ustalenie właściwego sądu oraz uznanie jego orzeczeń we wszystkich Państwach Członkowskich),
- ustalenie właściwego prawa stosowanego przez właściwy sąd.

1.8 Zapisy II rozporządzenia brukselskiego dotyczące wyboru właściwej jurysdykcji krajowej oraz wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych bez procedury *exequatur* są już dziś stosowane w przedmiocie rozwodów; powstaje pytanie, czy w obecnym kształcie zapisy te są wystarczające, czy też nie, oraz w jakim zakresie dane państwo mogłoby przeciwstawić swoje krajowe przepisy dotyczące porządku publicznego wykonaniu postanowienia wydanego przez właściwy sąd innego Państwa Członkowskiego, stosującego w danym przypadku inne prawo materialne (i niekoniecznie swoje zwykłe prawo krajowe).

1.9 Ze względu na głębokie różnice pomiędzy krajowymi zasadami dopuszczalności pozwów rozwodowych w przypadku małżonków o różnym obywatelstwie powstaje poważny problem; w niektórych przypadkach możliwe jest, że pozew rozwodowy nie może zostać uwzględniony przez żaden sąd danego Państwa Członkowskiego. Sytuacja taka pozbawia strony ich prawa dostępu do sądu, co jest sprzeczne z podstawowym prawem, zatem jest niedopuszczalne.

1.10 Należałoby ustanowić zasadę oznaczania właściwości w celu uniknięcia takiej odmowy prawa dostępu do sądu; ale jaka byłaby jej forma?

1.11 W kwestii stosowanego prawa, może ono czasami ułatwić procedurę rozwodową lub może sprawić, że będzie ona długa, skomplikowana, czy też ograniczająca co do motywów lub przesłanek, na które można się powołać. Jeżeli właściwe byłoby jedynie prawo miejsca procesu (*lex fori*), mogłoby to doprowadzić do „pędu do sądu”, gdyby osoba jako pierwsza wszczynająca powództwo mogła wybrać sąd i prawo krajowe najbardziej sprzyjające dla jej pozwu; druga strona jednak mogłaby uważać się za poszkodowaną, ponieważ prawo to niekoniecznie odpowiadałoby jej oczekiwaniu, jeżeli na przykład nie istniałby lub istniałby słaby związek z prawem małżeńskim i obywatelstwem małżonków.

1.12 Czy należałoby zatem pozwolić na przeniesienie sprawy do innej właściwej jurysdykcji, jeżeli strona pozwana stwierdzi, że istnieje silniejszy lub równie ważny łącznik z innym sądem lub jeżeli jurysdykcja, w której wszczęto sprawę oraz przepisy dot. prawa materialnego, jakie stosuje do takiego powództwa, nie miałyby lub miałyby słaby obiektywny łącznik?

1.13 Możliwość „odesłania” należy dopuścić (choć trzeba unikać ewentualności „przerzucania” sprawy tam i z powrotem pomiędzy jurysdykcjami), należy zapewnić również rozpatrzenie odesłania w wystarczająco krótkim terminie (tryb pilny), aby uniknąć stosowania taktyk odwlekających w czasie rozpatrzenie sprawy. Strony mają przecież prawo do uzyskania ostatecznego wyroku w rozsądnym terminie — także w spornych sprawach rozwodowych.

1.14 Co się tyczy prawa stosowanego przez jurysdykcję krajową, w zależności od sprawy stosuje ona swoje krajowe prawo powszechnie lub krajowe zasady międzynarodowego prawa prywatnego. Niemniej ważna jest (nie poruszona w Zielonej księdze) kwestia stosowania zasad kraju trzeciego (np. prawa osobistego współmałżonków) w przypadku, gdy jeden ze współmałżonków lub oboje posiadają obywatelstwo kraju trzeciego, co jest dosyć często spotykane w Europie.

1.15 Komitet popiera wytyczne dla przyszłych prac zaproponowane w Zielonej księdze oraz proponuje, by procedura przeniesienia postępowania sądowego do kraju trzeciego nie była stosowana w przypadku, gdy jeden z współmałżonków posiada obywatelstwo jednego z Państw Członkowskich, niezależnie od prawa stosującego się do umowy małżeńskiej.

1.16 Obok zagadnień związanych z uznawaniem rozwodów, należałoby rozważyć także kwestię unieważnienia małżeństwa oraz separacji. Prawo krajowe w poszczególnych państwach różni się co do warunków i skutków unieważnienia (szczególnie problem domniemanego małżeństwa). Z drugiej strony, nawet jeżeli prawo krajowe nie przewidywałoby rozwodu, każde Państwo Członkowskie powinno uznawać na swoim terytorium nie tylko ważność rozwodu uzyskanego w innym Państwie Członkowskim, ale także wszystkie jego skutki prawne, majątkowe oraz skutki związane ze stanem osobowym.

1.17 Kryteria oznaczania właściwości sądu określone konwencją haską, w kolejności odzwierciedlającej ich znaczenie, są następujące: miejsce stałego pobytu (miejsce stałego zamieszkania — *domicile* — w prawie zwyczajowym) powoda, lub przynajmniej jeden rok nieprzerwanego pobytu w kraju, w którym wszczynane jest przez niego powództwo⁽²⁾, ostatnie wspólne miejsce stałego pobytu współmałżonków przed wniesieniem powództwa, obywatelstwo jednego lub obojga współmałżonków.

1.18 Rozporządzenie nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. (ósmy motyw preambuły) stanowi: „w zakresie orzeczeń dotyczących rozwodu, separacji czy unieważnienia małżeństwa, niniejsze rozporządzenie stosuje się wyłącznie do rozwiązania więzów małżeńskich i nie powinno dotyczyć zagadnień takich jak przyczyny rozwodu, skutki w zakresie prawa własności wynikające z małżeństwa czy wszelkie inne środki dodatkowe” (niemniej nie można zaprzeczyć, że skutki ekonomiczne oraz inne konsekwencje rozwodu mogą się różnić w zależności od właściwego sądu, właściwego prawa, i że współmałżonkowie będą musieli brać to pod uwagę przy wyborze sądu).

1.19 Ponadto ostateczne orzeczenia jurysdykcji krajowych powinny być automatycznie uznawane na całym obszarze Unii Europejskiej, bez stosowania procedury uznania ważności ani też odwoływania się do podstaw odmowy wykonania⁽³⁾. Przeciwno wydaniu świadectwa celem wykonania orzeczenia nie powinny zatem przysługiwać żadne środki odwoławcze.

1.20 Właściwość ogólna oznaczana jest według terytorium (Państwo Członkowskie lub część Państwa Członkowskiego w przypadku Zjednoczonego Królestwa, gdzie stosowane są różne prawa w Anglii i Walii, Szkocji, Irlandii Północnej i Gibraltarze). Rozporządzenie uwzględnia kryteria haskie praktycznie w tej samej kolejności, dodając do nich, w przypadku wspólnego wniosku, miejsce stałego zamieszkania jednego z małżonków. W kwestii obywatelstwa, musi być ono takie same dla obu małżonków, jeżeli powództwo wytacza się w kraju pochodzenia, niezależnie od tego jakie jest rzeczywiste miejsce stałego pobytu lub zamieszkania każdego z nich. Wymagany okres pobytu powoda skraca się do sześciu miesięcy, jeżeli ma on obywatelstwo kraju, w którym przebywa.

1.21 Art. 7 ust. 2, dotyczący pozostałej jurysdykcji, pozwala małżonkowi posiadającemu obywatelstwo Państwa Członkowskiego na złożenie pozwu w Państwie Członkowskim, w którym zamieszkuje, zgodnie z obowiązującymi w nim zasadami właściwości sądów, jeżeli jego współmałżonek posiada obywatelstwo kraju trzeciego lub nie zamieszkuje (nie ma „miejsca stałego zamieszkania” w rozumieniu prawa zwyczajowego) w jednym z Państw Członkowskich. Jednakże mógłby powstać problem pozytywnego sporu o właściwość z sądem w kraju trzecim, w którym wytoczył powództwo drugi małżonek. Ponadto — w sytuacji, gdy dla rozpatrzenia sporu nie byłby właściwy żaden sąd żadnego Państwa Członkowskiego, właściwy byłby natomiast sąd kraju trzeciego, a co najmniej jeden ze współmałżonków — będąc obywatelem Państwa Członkowskiego lub stale w nim zamieszkując — dążyłby do uznania orzeczenia sądu państwa trzeciego przez wszystkie

Państwa Członkowskie lub przynajmniej przez państwa, których współmałżonkowie są obywatelami lub w których zamieszkują, w państwach tych współmałżonkowie podlegaliby prawu mającemu zastosowanie do orzeczeń sądów państw obcych lub przepisom dotyczącym wzajemnego uznawania ewentualnych umów międzynarodowych. Czy należy w tym względzie zmienić II rozporządzenie brukselskie w odniesieniu do obywateli Państw Członkowskich?

1.22 W porównaniu z przepisami konwencji haskiej, w rozpatrywanym rozporządzeniu kryteria oznaczania właściwości są bardziej liczne i wyraźne i powinny one służyć jako podstawa dla kryteriów w rozporządzeniu dotyczącym spraw rozwodowych (np. odesłanie do tych przepisów, a także do zapisów odnoszących się do wzajemnego uznawania orzeczeń).

1.23 Jednak ani konwencja haska ani cytowane II rozporządzenie brukselskie nie zwierają zapisów dotyczących prawa stosowanego w sprawach rozwodowych, a rozporządzenie ogranicza swój zakres obowiązywania do rozwodu, separacji i unieważnienia w ich ścisłym znaczeniu, i nie ma zastosowania do przyczyn ani następstw rozwiązania małżeństwa; kwestie te odsyła się do właściwego prawa krajowego.

1.24 Należy na przykład zauważyć, że w Niemczech ok. 15 % wniosków o rozwód, separację lub unieważnienie małżeństwa dotyczy małżonków posiadających różne obywatelstwa. Brak danych z Państw Członkowskich o liczbie spraw rozwodowych, w których jedno ze współmałżonków jest obywatelem innego Państwa Członkowskiego.

2. Aspekty uzupełniające i propozycje Komitetu

2.1 Obecnie właściwe przepisy prawa kolizyjnego to przepisy krajowe Państwa Członkowskiego tego sądu, przed którym wytoczono powództwo; może to prowadzić do bardzo istotnych różnic co do prawa stosowanego w tej samej sytuacji, zależnie od kraju, w którym złożono pozew.

2.2 W Zielonej księdze znajduje się szereg dobrych przykładów dotyczących tej tematyki, odnoszących się zarówno do kwestii właściwości — która może spowodować negatywny spór i doprowadzić do odmowy dostępu do sądu — jak i do różnych przyjętych rozwiązań. Rozwiązanie mogłoby zatem nie odpowiadać oczekiwaniom jednego z małżonków, a nawet obojga. W każdym razie może to prowadzić do pewnej niepewności oraz braku przewidywalności prawnej, a w niektórych przypadkach może spowodować ryzyko „szukania najbardziej dogodnego sądu” oraz „pędu do sądu”, ze względu na przyjętą w II rozporządzeniu brukselskim zasadę *lis pendens* (pierwszy sąd, przed którym wytoczono powództwo będzie uważany za właściwy, jeżeli istnieje czynnik wiążący, tj. łącznik).

2.3 Problem powstaje szczególnie w przypadku, gdy małżonkowie nie mają ani wspólnego obywatelstwa, ani takiego samego stałego miejsca zamieszkania, lub jeżeli posiadając to samo obywatelstwo mieszkają w innym kraju niż państwo, którego są obywatelami.

⁽²⁾ W niektórych Państwach Członkowskich sześciomiesięczny okres nieprzerwanego pobytu jest wystarczający.

⁽³⁾ Poza odwołaniem się do ewentualnego zastrzeżenia dotyczącego porządku publicznego, co powinno podlegać wykładni zawężającej.

2.4 W takich sytuacjach Komitet podziela opinię, że należałoby pozostawić stronom pewną swobodę wyboru właściwego prawa lub, w przypadku strony pozwanej, umożliwić jej powołanie się na swoje oczekiwania w przedmiocie właściwego prawa albo też zażądanie odesłania sprawy do sądu w innej jurysdykcji, z którą małżeństwo miałyby najbardziej obiektywne powiązania. W sytuacjach, gdy powód domaga się rozpatrzenia sprawy przez określony sąd w świetle zwyczajnie przez niego stosowanego prawa krajowego, natomiast pozwany żąda jej rozpatrzenia przez inny właściwy sąd z zastosowaniem innego właściwego prawa, wydanie wstępnego orzeczenia o właściwym prawie i sądzie powinno należeć do sądu pierwszej instancji, do którego wystąpił na początku powód; sąd ten powinien wówczas wydać je w trybie pilnym.

2.5 Jeżeli jedynym czynnikiem wiążącym byłoby obywatelstwo jednej ze stron, rozporządzenie zobowiązuje do odwołania się do właściwości sądu w miejscu, w którym strony zwykle mieszkają; jednakże właściwe prawo mogłoby tam nie odpowiadać ich wspólnym oczekiwaniom (np. małżeństwo mogłoby zażyczyć sobie zastosowania prawa państwa, z którym posiada „najbliższy związek”).

2.6 Zamiast zadowalać się rozwiązaniem polegającym wyłącznie na mechanicznym stosowaniu czynników wiążących (tj. łączników), należałoby pozwolić, by autonomia woli stron mogła odgrywać pewną rolę. Na przykład poprzez umożliwienie wyboru pomiędzy prawem kraju, którego obywatelstwo się posiada, a prawem kraju miejsca procesu (*lex fori*), jednakże bez możliwości odesłania sprawy.

2.7 W kwestii unieważnienia małżeństwa wg przepisów prawa kanonicznego przez sąd kościelny, niektóre państwa oświadczyły, iż przedkładają takie orzeczenia swoim sądom cywilnym celem ich uznania, zgodnie z konkordatem lub umową zawartą ze Stolicą Apostolską (jest tak w przypadku Włoch, Portugalii, Hiszpanii i Malty⁽⁴⁾); unieważnienie małżeństwa zgodnie z prawem kanonicznym mogłoby stworzyć problem kolizji z prawami krajowymi innych Państw Członkowskich ze względu na brak uznania przez nie podstaw orzeczenia unieważnienia małżeństwa wg prawa kanonicznego lub też z przyczyn proceduralnych⁽⁵⁾.

2.8 W przypadku kolizji takich orzeczeń nieważności, na gruncie merytorycznym lub proceduralnym, z porządkiem publicznym danego państwa lub z europejską Konwencją ochrony praw człowieka i podstawowych wolności, państwo, w którym wszczęto postępowanie musi odmówić *exequatur* lub uznania decyzji sądu kościelnego. Zatem powód powinien mieć możliwość wszczęcia normalnego postępowania cywilnego w celu unieważnienia małżeństwa, uzyskania separacji lub rozwodu. W przeciwnym razie strony powodowe nie mogłyby skorzystać z innego rozwiązania, jak tylko z odwołania się do

Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, co mogłoby nadmiernie wydłużyć czas trwania procedury.

2.9 Nawet jeżeli liczba przypadków negatywnego sporu o właściwość może okazać się stosunkowo ograniczona, Komitet uważa, iż inicjatywa wspólnotowa jest uzasadniona, gdyż taka sytuacja prowadzi do naruszenia podstawowego prawa, a mianowicie prawa dostępu do sądu właściwego do stanowienia i rozstrzygania w sprawach rozwodowych, o separację lub unieważnienie.

2.10 Powinno to zatem prowadzić do uznania potrzeby harmonizacji prawa kolizyjnego oraz zasad dotyczących właściwości celem uniknięcia takiej odmowy dostępu do sądu.

2.11 Jednakże takie zharmonizowane zasady powinny zawierać zastrzeżenie w dziedzinie porządku publicznego dotyczące uznania lub *exequatur* orzeczenia wydanego w kraju trzecim w sprawie, w której jedna ze stron ma obywatelstwo innego Państwa Członkowskiego, jeżeli orzeczenie takie podważałoby uznane w Europie podstawowe prawo jednej ze stron lub inne bezwzględnie obowiązujące przepisy porządku publicznego danego państwa, na które sąd jest zobowiązany powołać się z urzędu.

2.12 Ponadto prawo wspólnotowe nie powinno dopuszczać obowiązku uznawania przez wszystkie Państwa Członkowskie — bez uprzedniego przeprowadzenia procedury *exequatur* — orzeczenia w sprawie rozwodu, unieważnienia lub separacji wydanego w kraju trzecim w odniesieniu do osób mających miejsce stałego zamieszkania w Unii, nie będących jednak obywatelami jednego z Państw Członkowskich, jeżeli inne Państwo Członkowskie wcześniej uznało takie orzeczenie na mocy umowy dwustronnej zawartej z takim krajem trzecim⁽⁶⁾.

2.13 Komitet uważa, iż prorogacja właściwości powinna zostać dopuszczona w przypadku wspólnego pozwu rozwodowego, pod warunkiem, że istnieje łącznik z wybraną jurysdykcją. W przypadku wspólnego wniosku o prorogację mogłoby być wymagany akt notarialny.

2.14 Komitet jest zdania, że należy przeprowadzić analizę porównawczą faktycznych konsekwencji rozwodu w dziedzinie praw rodzicielskich i opieki nad dziećmi niepełnoletnimi oraz praw majątkowych w poszczególnych krajach. W obliczu możliwości „pędu do sądu” czynników tych nie sposób lekceważyć. W każdym razie, byłoby trudne zajmowanie się kwestią rozwodu w całkowitym oderwaniu od jego następstw rodzinnych i majątkowych, niekiedy różniących się w poszczególnych krajach w zależności od stosowanego prawa lub też obecnego orzecznictwa jurysdykcji krajowych (na przykład w zakresie opieki i władzy rodzicielskiej), jak czyni to Zielona księga.

⁽⁴⁾ Polska nie wypowiedziała się na temat zawartej przez siebie konkordatu z Watykanem.

⁽⁵⁾ Patrz: Europejski Trybunał Praw Człowieka, Strasburg, sprawa 30882/96, postanowienie z dn. 26.07.2001 r. w sprawie Pellegrini przeciwko Włochom; unieważnienie wyroku sądu włoskiego, uwzględniającego orzeczenie nieważności małżeństwa wydanego przez Rotę w sprawie apelacyjnej ze względu na naruszenie praw do obrony.

⁽⁶⁾ Choć rozumie się to samo przez się, w odniesieniu do rozporządzenia dotyczącego orzeczeń sądowych wydanych w danym Państwie Członkowskim, byłoby lepiej to sprecyzować, aby uniknąć ewentualnych problemów z interpretacją.

2.15 Należy zwrócić się do Państw Członkowskich, jeżeli do tej pory tak nie zrobiły, z propozycją rozważenia wszystkich dostępnych im możliwości wprowadzenia alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów, takich jak mediacja (⁽⁷⁾), w przedmiocie rozwodu, separacji lub unieważnienia małżeństwa w przypadku par o różnej narodowości. Ułatwiłoby to stronom dostęp do wymiaru sprawiedliwości i skróciłoby czas trwania postępowania.

2.16 Komitet zachowuje otwartość w tym tak ważnym dla obywateli i ich mobilności zagadnieniu; z uwagą będzie śledził wyniki rozpoczętych przez Komisję konsultacji i zapozna się

z bardziej szczegółowymi propozycjami przepisów, jakie powstać mogą w wyniku tej konsultacji. Można tu brać pod uwagę nowelizację II rozporządzenia brukselskiego lub wydanie odrębnego rozporządzenia dotyczącego rozwodów. Komitet życzyłby sobie ponadto uzyskać dokładniejsze dane z poszczególnych krajów o liczbie spraw rozwodowych z udziałem stron mających obywatelstwo innego Państwa Członkowskiego oraz o liczbie negatywnych sporów o właściwość, jak również inne istotne dla sprawy informacje. Otrzymanie ich umożliwi mu rozważenie zagadnienia w sposób bardziej konkretny w perspektywie ewentualnego wniosku legislacyjnego w dziedzinie właściwości sądów i prawa właściwego w sprawach rozwodowych.

Bruksela, 28 września 2005 r.

Przewodnicząca
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Anne-Marie SIGMUND

(⁷) Zielona Księga COM(2002)196 w sprawie alternatywnych sposobów rozwiązywania sporów w prawie cywilnym i handlowym.